

FÖRVALTNINGSHÖGSKOLAN

JÄMLIKT DELTAGANDE I MEDBORGARDIALOGEN – MÖJLIGHETERNA FINNS

Emma Rocklind

Program:	Kandidatprogrammet i offentlig förvaltning, 180 hp
Kurs (kurskod):	Kandidatuppsats i offentlig förvaltning, 15 hp (FH1504)
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	VT/2023
Handledare:	Lars Karlsson
Examinator:	Livia Johannesson

Sammanfattning

Program:	Kandidatprogrammet i offentlig förvaltning, 180 hp
Kurs (kurskod):	Kandidatuppsats i offentlig förvaltning, 15 hp (FH1504)
Titel (svensk):	Jämlikt deltagande i medborgardialogen – möjligheterna finns
Titel (engelsk):	Equal participation in the citizen dialogue – the possibilities exists
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	VT/2023
Handledare:	Lars Karlsson
Examinator:	Livia Johannesson

Nyckelord: Inkludering, jämlikhet, marginalisering, underrepresenterade grupper, deltagardemokrati, deliberativ demokrati, medborgardialog

Syfte: Syftet är att redogöra för vilka gynnsamma faktorer som behöver tas i hänsyn vid utformningen av medborgardialogen, för att främja inflytandet från underrepresenterade samhällsgrupper.

Teori: Dahls demokratiteori. Samt deliberativ- och deltagardemokrati, som är grundläggande beståndsdelar i medborgardialogen.

Metod: Systematisk litteraturstudie.

Resultat: Resultatet visar att det finns ett flertal faktorer som är gynnsamma vid utformningen av medborgardialogen för att utöka underrepresenterade samhällsgruppers deltagande. Dessa är nyskapande arenor och utövarnas initiativtagande, medborgarjury, berättelser, förkroppsligad kommunikation och fördelning av maktroller. Även förslag på en omdefinition av begreppet medborgardialog ges, samt åtgärder som kan vidtas för att motverka stigmatisering av utsatta grupper.

Förord

Efter tre års studier på kandidatprogrammet i Offentlig förvaltning vid Göteborgs universitet är kandidatuppsatsen nu skapad. Jag vill därmed tacka alla lärare på Förvaltningshögskolan som under dessa år bidragit med professionella och lärorika inslag av hög kvalité i vardera delkursen. Detta har givit mig kunskapsverktyg som jag bär med mig i framtiden.

Jag vill även passa på att rikta ett stort tack till min handledare Lars Karlsson. Genom pedagogiskt bemötande och konstruktiv kritik har givande diskussioner upprätthållits. Detta har gett stöd, tankar och idéer för arbetet med uppsatsen.

Vidare uppskattning riktas till nära och kära, som utbringat hejarop under resans gång. Framför allt mamma och pappa, som i vanlig ordning alltid ger ett kärleksfullt stöd genom livet och visar intresse för mina målsättningar. Ni har varit en stor uppmuntran under hela studietiden, vilket har betytt särskilt mycket under denna uppsats.

Stort tack för allt!

Emma Rocklind

Förvaltningshögskolan, Göteborgs universitet 2023.

Innehållsförteckning

Inledning.....	5
Problemformulering och forskningslucka	6
Syfte.....	7
Frågeställning	8
Disposition.....	8
Metodval.....	9
Systematisk litteraturstudie.....	9
Tillvägagångssätt och materialinsamling	10
Arbetsstruktur och resultat av litteratursökningen.....	12
Generalisering och praktisk betydelse.....	15
Teori.....	16
Politisk jämlikhet utifrån Dahls demokratiteori	16
Deltagardemokrati	17
Deliberativ demokrati	18
Sammanfattning.....	20
Resultat	22
Nyskapande arenor och utövarnas initiativtagande.....	22
Medborgarjury	25
Berättelser	26
Förkroppsligad kommunikation och fördelning av maktrroller.....	27
Motverka stigma och förutfattade meningar	28
Omdefiniera begreppet medborgardialog.....	30
Resultatdiskussion	31
Avslutande diskussion	35
Slutsats.....	35
Studiens begränsningar.....	37
Framtida forskning	37
Referenslista	39
Bilaga artikelöversikt.....	43

Inledning

Regeringen tillkallade en kommitté år 1995 med bakgrund till tidigare utredningar som berört medborgarinflytande (Kommittédirektiv 1995:56). De tidigare utredningarna problematiserar att människors samhällsengagemang genom bland annat partimedlemskap och föreningslivet minskat avsevärt. På grund av denna förändring lyfts bland annat riskerna för ökade samhällsklyftor mellan de medborgare som deltar i dialogerna med beslutsfattarna och de som hamnar utanför. Detta är bekymmersamma perspektiv för demokratiseringen och därför understryks att åtgärder måste konkretiseras så att medborgarnas delaktighet och inflytande i samhällsutvecklingen ökar (Kommittédirektiv 1995:56).

Några år senare i regeringens proposition (Prop. 2001/02:80) redogörs riktlinjer och målsättningar för demokratipolitiken, med syftet att främja ett demokratiskt samhälle samt öka medborgarnas deltagande både i och mellan valen. Det föreslås att långsiktiga planeringar ska ta hänsyn till och värna om Sveriges representativa demokrati för inflytande, genom deltagardemokratin med inslag från deliberativa demokratiformer. På detta sätt blir medborgardeltagandet mer jämlikt, där friare diskussioner och samtal genomsyras. När ökad implementering av dialoger sker, kan detta leda till att medborgarna i mindre utsträckning upplever socialt och politiskt utanförskap i samhället (Prop. 2001/02:80).

Kommunerna lyfts fram som betydelsefulla huvudaktörer. Det är viktigt att de ständigt arbetar med strategier så att medborgarna ges möjligheter att lämna synpunkter, påverka och delta i politiska processer. Medborgarnas direkta inflytande ska i första hand utformas underifrån genom lokalnivån (Prop. 2001/02:80). Det betonas dock att det inte är en nödvändighet att alla ska delta i de demokratiska processerna, däremot ska alla ges och känna möjligheter att delta om så önskas.

Sedan regeringens proposition (Prop. 2001/02:80) har alla regeringar förespråkat medborgardialoger. Man kan säga att detta var startprocessen till medborgardialogens bärande idéer och grundtankar (Tahvilzadeh, 2015).

I vår samtid är det många kommuner i Sverige som implementerar medborgardialoger, för att stärka både demokratin och det jämlika medborgardeltagandet genom att utöka marginaliserade samhällsgruppers möjligheter att delta i politiska samtal (Tahvilzadeh, 2015). År 2006 myntades det svenska begreppet medborgardialog. Sedan dess har Sveriges

Kommuner och Regioner (SKR, 2019), *dåvarande Sveriges Kommuner och Landsting*, arbetat med och stöttat bland annat kommuner med syftet att utveckla medborgardialogerna i styrningen genom projektet *Medborgardialog*. Utifrån ett lokalt perspektiv innebär medborgardialog att kommunen i fråga bjuder in kommuninvånarna för att samtala och föra diskussioner med beslutsfattare kring specifika frågor som går att påverka. Medborgardialogen ska fungera som ett stödjande verktyg till Sveriges representativa demokrati där legitimiteten till det politiska systemet stärks, genom att upprätthålla det som SKR kallar tillitsbaserad och medskapande samhällsstyrning (SKR, 2019).

Problemformulering och forskningslucka

Trots visionerna om implementeringen av medborgardialogen som projekt, råder meningsskiljaktigheter och spridda uppfattningar om dess faktiska funktion. Återkommande kritik genom diverse litteratur och forskning, är att den inte lyckas bidra till ett jämlikt deltagande. Paradoxalt nog, fallerar idealbilden om att dialogen och dess deliberativa demokratiformer främjar jämlikt deltagande där underrepresenterande samhällsgrupper intar en fullgod plats i politiska samtal. Oroväckande aspekter är att kompletterande deliberativa demokratiformer, såsom medborgardialogen, ger upphov till ökat inflytande för resursstarka på bekostnad av övriga medborgare (Hertting, 2018). Lund m.fl. (2022) lyfter liknande resonemang genom resultaten från sin studie av kommuners hantering av dialogen, som exempelvis pekar på skevhet bland medborgardeltagandet då det var till fördel för resursstarka grupper att inta plats. Lund m.fl. (2022) problematiserar dessutom att kommunerna vid planeringen av medborgardeltagandet står inför utmaningen om hur både den politiska och sociala jämlikheten ska stärkas. I anslutning till denna diskussion betonar Lund m.fl. (2022) att deras fallstudie inte beskriver några konkreta åtgärder eller förslag på hur kommunerna ska hantera denna utmaning vid utformningen av dialogerna, eftersom det inte var syftet med undersökningen – men det är betydelsefullt att reflektera över denna aspekt, som dök upp under studiens gång.

Att exempelvis kommunerna ska sträva efter en förbättrad politisk jämlikhet skildras även av Tahvilzadeh (2015), som tillägger att en sådan eftersträvan kan stärka marginaliserade gruppers möjligheter att medverka. Vilket förklarar varför kompetensområden såsom facilitatorer som närvarar i deltagandeprocessen och verkar för att den genomsyrar goda

diskussioner, samt särskilda planerare för medborgardialogerna, tillkommer alltmer. Tahvilzadeh (2015) betonar dessutom att tidigare forskning genom fallstudier har ställt sig kritiska till offentliga organisationers arbetssätt, då de har misslyckats med att skapa en meningsfull roll för deltagarinitiativen i relation till det traditionella beslutsfattandet. Det är nämligen så att inbjudningarna till deltagandena lätt blir en besvikelse, eftersom tanken om en jämlik omfördelning av resurser till missgynnade grupper fallerar. I stället uppstår en ojämlik samhällsutveckling och man är tillbaka på ruta ett igen (Tahvilzadeh, 2015). Därför menar Tahvilzadeh (2015) att man kan ställa sig frågande till om medborgardeltagande, via exempelvis deliberativa former, kan lyckas med att bibehålla jämlikhetsidealet i praktiken som syftar till att inkludera marginaliserade grupper som befinner sig långt bort från de traditionella deltagarformerna i politiken.

Trots oroväckande perspektiv som har lyfts genom tidigare fallstudier som kritiserat offentliga organisationers arbetssätt av medborgardialogerna (Tahvilzadeh, 2015), finns en avsaknad och kvarstående undran över hur kommunerna ska handskas med och utforma medborgardialogerna, för att uppnå både politisk och social jämlikhet. Hittills tycks ett sammanställt perspektiv gällande vilka gynnande faktorer som är önskvärda vid planeringen av dialogerna för att utöka marginaliserade gruppers deltagande vara understuderat, då forskningen i stället riktat ett stort fokus på att skildra problematik samt dilemman med lokala deltagarinitiativ. Min studie önskar därmed att vända på denna tendens samt reducera dessa avsaknader genom att ta en ny utgångspunkt, nämligen att se över och framställa vilka möjligheter och framgångsrika fall som finns inom området. Det är behövligt att belysa vad kommunerna och planerarna kan ha i åtanke vid utformningen av medborgardialogen för att främja och inkludera underrepresenterade gruppers inflytande - i stället för kritiska diskussioner som inte exemplifierar olika åtgärdsförslag för att ta itu med ojämlikt medborgardeltagande.

Syfte

Mot bakgrund till problematiseringen av medborgardialogen är det relevant att uppmärksamma vilka faktorer som är fördelaktiga vid planeringen av dialogerna, för ett jämlikt medborgardeltagande.

Studiens syfte är därmed att redogöra för vilka gynnsamma faktorer som behöver tas i hänsyn vid utformningen av medborgardialogen, för att främja inflytandet från underrepresenterade grupper.

Frågeställning

- Vilka faktorer spelar in vid utformningen av medborgardialogen, för att utöka underrepresenterade samhällsgruppers deltagande?

Disposition

Uppsatsen är uppdelad i fem avsnitt. I det första avsnittet introducerades ämnet, problemformuleringar med hjälp av tidigare forskning, samt uppsatsens syfte och frågeställning. Under det andra avsnittet diskuteras metodvalen och materialinsamlingen till studien samt generalisering och praktisk betydelse. Därefter, genom det tredje avsnittet, redogörs de utvalda teorierna för uppsatsen. Det fjärde avsnittet presenterar resultatet, som sedan sammanfattas och kopplas samman till de utvalda teorierna. I uppsatsens femte avsnitt görs en avslutande diskussion, mot bakgrund till frågeställningen. Sedan framställs även diskussioner om vilka begränsningar studien har. Avslutningsvis ges förslag till framtida forskning.

Metodval

Då studiens intresse är att återge en kunskapssammanställning gällande frågeställningen som handlar om vilka faktorer som främjar underrepresenterade samhällsgruppers deltagande i medborgardialogen, finns det en passande metod som heter systematisk litteraturstudie.

Därför har jag valt att tillämpa denna metod i studien.

I detta avsnitt görs utförliga diskussioner om varför detta metodologiska tillvägagångssätt lämpar sig bäst, samt hur materialinsamlingen har gått till. Avslutningsvis diskuteras generalisering och praktisk betydelse.

Systematisk litteraturstudie

Syftet med den så kallade utforskande ansatsen genom systematisk litteraturstudie är att göra en kunskapssammanställning av ämnena man intresserar sig för, speciellt om tidigare studier inom området är relativt tunna och få (Funck & Karlsson, 2021). Givet studiens syfte och frågeställning som önskar besvara samt reducera forskningsluckan gällande vilka faktorer som behöver tas i hänsyn för att utöka underrepresenterade gruppers deltagande i medborgardialogen och därmed gynna ett jämlikt medborgarinflytande, lämpar sig denna metod bäst. Dessutom har tidigare forskning använt fallstudier som metod vilket innebär att det saknas utförliga systematiska litteraturstudier inom området. Därmed är den utforskande ansatsen som metodologiskt tillvägagångssätt relevant för uppsatsen, som vill återge en noggrann kunskapssammanställning om hur man kan utöka och effektivisera deltagandet från underrepresenterade samhällsgrupper.

Fördelarna med systematisk litteraturstudie som metod, i jämförelse med exempelvis intervjustudier, är att utbudet till material är lättillgängligt vilket dessutom går ganska snabbt att söka sig till (Funck & Karlsson, 2021). Då jag har valt att skriva denna kandidatuppsats på egen hand, samtidigt som begränsningen på tio veckor spelar in, är den systematiska litteraturstudien fördelaktig. Dock är jag väl införstådd med att det krävs mycket nedlagd tid och disciplin när självaste materialinsamlingen är genomförd, som i sin tur ska struktureras, hanteras och sorteras noggrant genom kritiskt förhållningssätt, vilket kan väcka en del frustration och huvudbry (Funck & Karlsson, 2021). Men fördelarna överväger nackdelarna i detta fall.

Tillvägagångssätt och materialinsamling

Med avstamp i Funcks och Karlssons (2021) beskrivningar och råd om hur viktigt det är att dokumentera och redovisa insamlingen av sitt material, presenteras tankegångarna och valen nedanför. Genom dessa beskrivningar utgörs en grund för att uppsatsens resultat i största möjliga utsträckning ska vara giltiga samt trovärdiga.

Funck och Karlsson (2021) beskriver att det är bra om man testar olika sökningar om sitt ämne i databaser, innan man bestämmer sig helt för vilka söktjänster som verkar mest lämpliga samtidigt som man får en känsla för om det ger många sökträffar. För att avgöra vilka databaser som var lämpliga att använda samt gav flest relevanta sökträffar, testades sökningar i Supersök via Göteborgs universitetsbibliotek och Google Scholar.

Fritextsökningarna som bland annat gjordes var *underrepresented citizen dialogue*, *marginalized populations participatory democracy*. Databaserna gav olika antal sökträffar, emellanåt gav Supersök fler sökträffar än Google Scholar och vice versa, vilket blev som ett komplement.

Eftersom dessa databaser har behärskats tidigare och det finns en trygghet i att använda dem, samtidigt som tusentals sökträffar kunde nås genom respektive söktjänst, var det ett relevant val. Dock med förbehåll inför att eventuellt använda andra tillförlitliga söktjänster under materialinsamlingens gång, utifall dessa två ändå inte skulle bidra med en tillräcklig insamling.

Det kravet som med största noggrannhet alltid inkluderades var att artiklarna är vetenskapligt granskade, så kallade Peer reviewed. Google Scholar har dessvärre inte detta val vid filtrering, vilket Supersök har. Dock genomförde jag själv kritiska granskningar, oavsett söktjänst, om artiklarna verkligen genomgått vetenskaplig granskning och huruvida inflytelserik tidskriften samt publiceringssidan är. Dessutom kompletterades sökningarna via Google Scholar när relevanta abstracts lästes igenom, med hjälp av manuell sökning i Supersök dubbelkollades att jag hade full tillgång till artiklarna samt att de markerades som Peer reviewed. På detta sätt uppstår inga brister eller ifrågasättande gentemot källkritiken. Därmed gjordes inte en specifik avgränsning till tidskrifter, eftersom en sådan avgränsning kan resultera i att gå miste om relevanta artiklar för uppsatsens ämnen, vilket Funck och Karlsson (2021) poängterar.

När det gäller breda och smala sökningar kombinerades båda metoderna. I vissa fall tillämpades smala sökningar med operatorerna AND/OCH, i enlighet med Funcks och

Karlssons (2021) resonemang, eftersom detta ökar chanserna för att andelen relevanta artiklar inkluderas. I andra fall behövdes sökningarna göras bredare med operatorerna OR/ELLER då det emellanåt blev påtagligt att sökningarna inte var tillräckligt uttömmande, därmed hjälpte en bredare sökning med olika synonymer för att fånga in fler artiklar. Genom att applicera breda sökningar, minskade dessutom riskerna för att gå miste om flera relevanta källor, då den smala sökningen innebär en begränsad sådan. I liknelse till Funcks och Karlssons (2021) diskussion om den breda sökningen uppstod dessutom en aha-upplevelse, då jag fick fram nyare kunskap inom området som jag inte hade räknat med på förhand.

Vid materialinsamlingen kan en begränsning göras i rum, vilket innebär att man exkluderar länder där studien genomförts som inte är av intresse (Funck & Karlsson, 2021). I första hand var tanken att Sverige skulle vara en central geografisk utgångspunkt vid materialinsamlingen. Men jag insåg ganska snabbt att det var mycket behövt att vidga sökkriterierna till internationell forskning inom Europa för att få en så breddad insamling som möjligt eftersom studiens ämnen, frågeställning och syfte var relativt tunt skildrat utifrån Sverige som geografisk utgångspunkt. Att sökningarna avgränsades till just Europa minskade risken för snedvridna resultat och stora åtskillnader gällande politiska traditioner, global och lokal kontext, såsom amerikanska fallstudier. Givetvis uppmärksammades dessa tankegångar även fast europeisk forskning tillämpades, då vissa länder även här kan skilja sig åt i större bemärkelser.

Artiklarna bestod alltså av engelsk text, där övriga språk exkluderas.

Begränsning i tid betyder att man kan exkludera årtal vid sökningarna, vilket kan vara relevant för att ha ett initialt årtal som utgångspunkt, såsom ämnets begynnelsepunkt (Funck & Karlsson, 2021). Även fast SKR startade sitt projekt *Medborgardialog* år 2006, samt att självaste medborgardialogen i Sverige som koncept inte började ta form förrän i början av 2000-talet, exkluderades inte några specifika årtal. Övriga länder i Europa förhåller sig nämligen inte till samma tidsspann, därmed blev inställningen att några av dessa säkerligen implementerat medborgardialogen under tidigare eller senare årtal. Dock var en viktig invägningsspunkt att inte insamla alltför gamla artiklar, eftersom dessa kan vara förlegade och inaktuella vilket kan reducera trovärdigheten och giltigheten.

När det gäller begränsning i kontext fanns det några aspekter som vägdes in. Funck och Karlsson (2021) tipsar om att det är relevant att utesluta artiklar som inte berör uppsatsens

fokus. Eftersom studiens största fokus är medborgardialog, exkluderades artiklar som inte berörde detta ämne. Vid materialinsamlingen uppmärksammades dock att den internationella forskningen mestadels använder de engelska begreppen, såsom *deliberative democracy*, *participatory democracy* och *civic participation*, som motsvarar det svenska begreppet för medborgardialog.

Arbetsstruktur och resultat av litteratursökningen

Funck och Karlsson (2021) menar att det är fördelaktigt att upprätta och strukturera dokumentationer av och under hela insamlingsprocessen, då mycket material samt många sökningar behandlas. Under min arbetsstruktur användes Wordfiler, som är ett bra verktyg, där teman och mönster skrevs ned samtidigt som läsning av texterna genomfördes för att strukturera samt upprätthålla ordning och reda när allt textinnehåll behandlades. Givetvis var även uppsatsens syfte och frågeställning i åtanke genom att vara synliga på ett enskilt papper som en slags påminnelse, för att verkligen säkerställa att de vetenskapliga artiklarna passade in väl och kunde nyttjas.

Vid varje läsning av abstracts som visade sig vara relevanta för min studie, dokumenterades dessa i ett Word dokument, likt en referenslista med tillhörande författare, titel, länk och söktjänst. På detta sätt kunde jag i ett senare skede, gå tillbaka till dokumentet när artiklarna skulle läsas i fulltext.

När artiklarna sedan lästes i fulltext, gjordes kortare resuméer av innehållet i en tabell av de som stämde väl in och kunde nyttjas till studien. Genom *Bilaga 1: Artikelöversikt av insamlade artiklar* som finns i slutet av uppsatsen, exemplifieras detta. Dessutom fördes mer utförliga argumentationer i Wordfiler till vardera artikeln, om varför och hur den passade till syftet och frågeställningen. Denna struktur underlättade arbetsprocessen, då en bredare överblick nåddes samtidigt som det blev enklare att bland annat hitta gemensamma mönster och teman artiklarna sinsemellan. Slutligen ledde denna dokumentation till valet av artiklar som ingick i studien. Dessutom fanns tryggheten i att alltid kunna gå tillbaka och läsa igenom tidigare sammanfattningar som gjordes till de lästa artiklarna, utifall tankegångarna hamnade på villospår. Detta genomfördes särskilt vid ett tillfälle då jag kände tveksamhet över huruvida Guzianas (2021) artikel *Only for Citizens? Local Political Engagement in Sweden and Inclusiveness of Terms*, samt Brotos (2021) artikel *Queering participatory planning*

utgjorde gränsfall för att tas med. Eftersom artiklarna inte skildrar framgångsrika fall, som min studie vill ta utgångspunkt i. Men, då artiklarna, trots sina kritiska reflektioner, gav ögonöppnande resultat med tillhörande åtgärdsförslag som är relevanta för bland annat kommunerna och planerarna att ha i åtanke, utgjorde dessa relevans för studiens syfte och frågeställning. Om artiklarna däremot inte hade gett förslag på möjliga åtgärder som kan hjälpa kommunerna att främja underrepresenterade grupper inflytande, hade de inte tagits med.

I nedanstående tabell på nästa sida, *Tabell 1*, beskrivs resultatet av litteratursökningen. Vid sökningarna tillämpades ovanstående beskrivna inkluderings- och exkluderingskriterier. Här krävs dock ett förtydligande om hur jag hanterade sökträffarna, som gav tusentals och vid ett tillfälle miljontals träffar. I linje med Funcks och Karlssons (2021) råd vid sökträffarna, riktades fokus på väsentliga artikeltitlar som tycktes utgöra relevans för uppsatsen och lades därmed undan i nya flikar i webbläsaren, för att sedan läsa igenom artiklarnas abstracts och dessutom se över om nyckelorden överensstämde med det som eftersöktes. Denna bedömning underlättade själva sållandet, speciellt då sökträffarna var många till antalet. Dessutom visade det sig att desto fler sidor som gick igenom vid sökträffarna, desto mer föll relevansen för relevanta artikeltitlar, abstracts samt nyckelord som eftersöktes. Därmed fick jag en känsla för när det var dags att avrunda litteratursökningen och påbörja nästa.

Tabell 1: Resultat av litteratursökningen

Söktjänst datum	SÖKORD	ANTAL TRÄFFAR	ANTAL LÄSTA ABSTRACTS	ANTAL LÄSTA I FULLTEXT	ARTIKLAR SOM INGICK I STUDIEN
Supersök 23-04-06	Marginalized populations participatory <u>OCH</u> local democracy	11 803	63	12	2
Supersök 23-04-06	Methods to increase marginalized groups <u>OCH</u> participation local democracy <u>OCH</u> public sector	8 908	57	7	2
Google Scholar 23-04-08	Policy making marginalized groups <u>MED</u> <u>ÅTMINSTONE</u> <u>ETT AV</u> <u>ORDEN</u> increase <u>OR</u> methods <u>OR</u> citizen <u>OR</u> dialogue	1 710 000	95	9	4
Totalt:					8

Generalisering och praktisk betydelse

När systematisk litteraturstudie tillämpas kan slutsatserna, enligt Funck och Karlsson (2021), sättas in i ett större sammanhang om en stor mängd material bearbetas. I de flesta fall kan därmed slutsatserna generaliseras till en större population alternativt att det blir genomförbart att yttra sig om grundläggande uppfattningar utifrån en helhetsbild, i jämförelse med exempelvis fallstudier som metod (Funck & Karlsson, 2021).

Likväl som intervjustudier, kan litteraturstudier även utgöra ett praktiskt bidrag samt relevans för praktiker. Funck och Karlsson (2021) menar dessutom att litteraturstudier som metod kan vara mer väsentlig då den tar avstamp i och skapar en större mängd material, än vad som typiskt sett framställs inom ramen för kandidatuppsatser.

I detta sammanhang är det viktigt att poängtera, att denna studie inte har några större avsikter att uppvisa fullgoda tendenser till generalisering. Vilket förstås mot bakgrund till att antalet artiklar som slutligen ingick i studien, som framgår i *Tabell 1*, inte behandlar en större mängd material. Dock kan studiens resultat och slutsatser ändå utgöra ett praktiskt bidrag. För precis som propositionen (Prop. 2001/02:80) betonar ska den offentliga förvaltningen, speciellt kommunerna, leva upp till demokratiska värden där medborgarnas möjligheter till inflytande i politiska processer upprätthålls. Alltså kan resultaten vara relevanta för att den offentliga förvaltningen ska fortsätta främja ökad delaktighet och inflytande från medborgarna, vilket bidrar till samhälls- och individutvecklingen.

Teori

Inledningsvis är det relevant att beskriva tanken med samt vilken funktion teorierna som presenteras i detta avsnitt, spelar för roll för studien samt arbetsprocessen. Eftersom studien önskar bringa klarhet i ett relativt understuderat område, behövdes ett öppet sinne intas vid bearbetningen av artiklarna för att övergripande och automatiskt kategorisera samt identifiera teman. Genom att ta utgångspunkt i empirin och alstra fram viktiga faktorer som gynnar ett jämlikt medborgardeltagande, sammankopplades sedan dessa fynd till teorierna som presenteras i detta avsnitt.

Då medborgardialogen är studiens fokus, som syftar till att stärka den lokala demokratin samt uppnå en bred representation av medborgarnas deltagande, är det väsentligt att redogöra för demokratiteorier som belyser dessa perspektiv. Därmed är Dahls demokratiteori om politisk jämlikhet, samt deltagardemokrati och deliberativ demokrati relevanta för studien.

Politisk jämlikhet utifrån Dahls demokratiteori

Jämlikt deltagande är viktiga förutsättningar i ett demokratiskt samhälle. Med hjälp av Dahls demokratiteori som sätter det jämlika medborgardeltagandet i fokus och hur detta förverkligas i praktiken, vilket medborgardialogen eftersträvar, är denna demokratiteori viktig i sammanhanget.

Held (1997) beskriver Dahls demokratiteori, som utgår från personlig autonomiprincip. Autonomiprincipen intar ett individualistiskt perspektiv och menar att människan är en fri individ som besitter förmågan att vara självbestämmande, självreflekterande samt att föra självmedvetna resonemang utan påverkan från omgivningen (Held, 1997). För att upprätthålla denna princip är det en nödvändighet med ett demokratiskt system för gemensamma beslutsfattanden, där medborgarna får tillfällen att delta i offentliga angelägenheter som berör dem själva. Samtidigt som man måste värna om en demokrati som tar hänsyn till alla individer, lägger Dahl en stor tonvikt på politisk jämlikhet (Held, 1997). Därmed innehåller Dahls teori en rad kriterier som måste genomsyras i den demokratiska beslutsprocessen för att alla människor som deltar ska vara jämlika och fria.

Det första kriteriet är effektiv delaktighet, som innebär att varje medborgare under diskussionerna samt vid beslutsprocesserna har lika stor rätt att få gehör, lägga förslag och uttrycka sina åsikter (Held, 1997). Upplyst förståelse är det andra kriteriet som betonar varje medborgares lika möjligheter att få tillgång till uttömmande information gällande alternativen som finns i frågan som det ska beslutas om, alltså öppenhet och insyn i beslutsprocessen (Held, 1997). Här poängterar Dahl att om dessa två kriterier inte är uppfyllda, kommer marginalisering och utestängning av vissa grupper, eller individer, att inträffa (Held, 1997). Dahl tillägger även att om effektiv delaktighet och upplyst förståelse inte är närvarande, kommer exempelvis marginaliserade personer inte ha tillgång till de kognitiva resurser som krävs för att medverka i de inflytelserika arenorna där deltagandet sker (Held, 1997). Kriteriet röstjämlighet tillgodoser att den enskilde medborgarens åsikt ska tas i lika stor hänsyn som övriga deltagares i det slutgiltiga kollektiva beslutsfattandet, där dessutom alla ska ges lika stort inflytande. Vidare ska även medborgarna, genom kriteriet kontroll över dagordningen, ges rätten att bestämma över vilka frågor som ska behandlas och diskuteras på den politiska dagordningen. Det sista kriteriet handlar om inklusion, som innebär att alla medlemmar som är myndiga och har legitima intressen i staten ska räknas till folket, *demos*. Om inklusion inte behärskas skulle det tvärtom innebära exkludering av personer trots att de räknas till *demos* och kan delta, vilket skapar ojämnt engagemang (Held, 1997).

Deltagardemokrati

En av medborgardialogens demokratiteoretiska beståndsdelar är deltagardemokratin, som syftar till att utöka medborgarnas politiskt aktiva deltagande mellan valen i stället för att enbart rösta fram sina representanter på valdagen. Det deltagardemokratiska idealet eftersträvar beständigt inflytande av så många medborgare som rimligen går. För att upprätthålla detta, menar Gilljam och Hermansson (2003), att deltagardemokratin består av två olika aktiviteter; deltagande som påverkansförsök och direktdemokratiskt deltagande. Deltagande genom påverkansförsök handlar om att medborgare påverkar och framför synpunkter till de politiska beslutsfattarna. Genom direktdemokratiskt deltagande såsom grannskapssammanslutningar och lokala brukarstyrelser, är det medborgarna som själva fattar de politiskt avgörande besluten.

Förespråkarna för deltagardemokratien menar att idealet bidrar till det gemensammas bästa, samtidigt som det politiska utanförskapet motverkas (Gilljam, 2006; Gilljam & Hermansson, 2003). Det finns dock kritiska röster till deltagardemokratien. Enligt Gilljam (2006) menar kritikerna att deltagardemokratiens föreställning om att medborgarnas politiska engagemang ska vara kontinuerligt, är felaktig. Medborgarna har inte tillräckligt med tid eller intresse att fortlöpande närvara i deltagardemokratiens politiska aktiviteter. Den största och mest problematiska kritiken är därmed att ett breddat politiskt medborgarengagemang, som deltagardemokratien uppmuntrar, troligtvis leder till ojämnt deltagande. Invånare som är resursstarka och har mycket tid till övers kommer höras och delta mest, vilket leder till en otillräcklig återspeglning av den allmänna folkviljan – resurssvaga medborgare hamnar utanför, alltså marginaliseras, från deltagardemokratiens processer (Gilljam, 2006).

Deliberativ demokrati

Medborgardialogen har även inslag av den deliberativa demokratiteorin, som är ett komplement till deltagardemokratien. Medborgardeltagandet innebär nämligen inte att enbart delta mellan valen, det är minst lika viktigt att ge utrymme åt och beakta de kommunikativa inslagen. I det politiska beslutsfattandet behövs det en mer seriös och uttömmande diskussion från medborgarnas håll (Vedung & Dahlberg, 2013). Den deliberativa demokratiformen förespråkar att fokus och intresset ska inriktas mot det goda samtalet, som är väsentligast i den politiska processen. Vedung och Dahlberg (2013) klargör även att deliberation som begrepp, enligt deliberativa demokrater, avser samtal i grupp. Kommunikationen mellan aktörerna, alltså självaste deliberationen som process, sker exempelvis mellan medborgare och representanter, mellan medlemmar i representativa församlingar, eller mellan representanter för medborgarna (Karlsson, 2003).

För att deliberationen ska anses demokratisk, är det oerhört viktigt att beslutsfattarna i fråga bland annat beaktar responsivitet och öppenhet som är betydelsefulla komponenter (Karlsson, 2003). Med responsivitet menas att beslutsfattarna intar lyhördhet för medborgarnas preferenser, vilket förutsätter att det finns offentliga kanaler och arenor där medborgarna kan uttrycka sina preferenser. Vidare ska beslutsmiljön där deliberationen sker präglas av öppenhet, att politiskt ansvarsutkrävande kan upprättas från medborgarna, samt att man genom insyn i beslutsprocesserna möjliggör uppfattningar om representanternas hantering av

frågorna som lyfts. Genom att upprätthålla öppenhet och responsivitet i deliberationen, nå samtalsdemokratin. Om dessa komponenter inte tas på allvar eller implementeras av de aktuella beslutsfattarna uppstår i stället en elitdiskussion, vilket inte är ett önskvärt tillstånd ur demokratisk synpunkt (Karlsson, 2003).

Young (2002) skildrar kritiken som riktas mot den deliberativa modellen, nämligen riskerna för ojämnt deltagande där marginaliserade grupper hamnar utanför. Här skiljer hon på två former av exkludering, den externa och interna. Young (2002) menar att dessa måste motverkas för att nå ett mer inkluderande samtal, så att den deliberativa modellen i stället kan nyttjas och fungera som ett fördelaktigt verktyg där marginaliserade grupper kan inta plats. Den externa exkluderingen är den form som vanligtvis får mest uppmärksamhet i diverse litteratur och innebär att vissa grupper utestängs helt från arenan där den deliberativa processen äger rum (Young, 2002). Den interna exkluderingen belyser det scenario där resurssvaga förbises under den pågående diskussionen på grund av invanda normer och regler. Young (2002) exemplifierar att de invanda normerna är okroppsliga till sin karaktär, där varken personifierande eller känslomässiga uttryck ska närvara. På grund av detta känner vissa människor oroligheter att uttrycka sig felaktigt samtidigt som rädslan finns för att olika gester eller nervositetsrörelser stämplar dem som svaga personer av de som besitter en högre auktoritet. Därmed menar Young (2002) att det är enklare för personer som är socialt privilegierade att dominera och framföra sina åsikter i gruppsamtalen, genom anpassning till de implicita normerna om hur man ska artikulera och få sin röst hörd i offentliga samtal. För att i stället uppnå en demokratisk och inkluderande kommunikation understryker Young (2002) att klassiska makt- och statusroller bör reduceras och även att normerna begränsas där man ger plats och acceptans för narrativa berättelser samt känslomässiga uttryck och förkroppsligad kommunikation. Tahvilzadeh (2015) resonerar på liknande sätt och menar att det finns risker med att deltagandeprocesserna genomsyras av förvaltningens samt politikernas normer och värderingar, därför måste man låta deltagarnas villkor ha en betydande plats i samtalen. Montgomery (2003) diskuterar i liknelse till Young (2002) gällande maktrroller. I det goda demokratiska samtalet är det viktigt att mötesarrangörerna ser till att makten hålls i schack för att reducera ojämlikheter, genom att en social valuta utbyts mellan aktörerna inom gruppen. På detta sätt upplever deltagarna att det finns jämvikt dem sinsemellan, vilket även uttalas som reciprocitet, *ömsesidighet*, mellan de sociala hårdvalutorna makt och gillande. Ett ömsesidigt utbyte mellan makt har effektiv påverkan på

människans beteende och attityd när deltagare i den demokratiska dialogen upplever att de själva får besluta och ha makt över vad de ska komma fram till. Detta gäller tvärtom, att man emellanåt skiftar makten till andra i gruppen; man ger och får. Ett ömsesidigt utbyte mellan gillande betyder att man ska visa respekt för andra människors budskap i samtalen och därmed själv få ömsesidig respekt (Montgomery, 2003).

När mötesdeltagarna tillämpar narrativa berättelser främjas en djupgående förståelse mellan de samtalande aktörerna, där de kan identifiera sig med varandra (Young, 2002). Med hjälp av narrativa berättelser upprätthålls perspektivbyten mellan mötesdeltagarna som gör det enklare att närma sig en förståelse för varandras argumentationer och varför andra har avvikande åsikter. Detta leder också till att de som oftast hörs minst i samtalen blir förstådda av övriga aktörer på ett annat sätt än tidigare, samtidigt som fördomarna gentemot varandra minskar (Young, 2002).

För att undvika upplevelsen av att grupper eller individer känner sig ignorerade när de försöker framföra sina argument i politiska diskussioner, förespråkar Young (2002) att så kallade greetings införs. Genom greetings tillämpar den som har ordet olika former av gester som tillkännager andra personer i rummet, såsom hälsningar, handslag eller ett leende. Detta öppnar upp för ett respektfullt samtal, samtidigt som marginaliserade grupper får offentlig uppmärksamhet och bekräftelse vilket kan underlätta deras nervositet och tillbakahållande för att uttrycka sig i diskussionen (Young, 2002).

Vidare tillägger även Young (2002) att själva platsen för den deliberativa processen kan ses över. Att exempelvis ses i en lokal, eller på offentliga platser, där invånarna är bosatta kan vara fördelaktigt för att komma bort från politiska arenor som kan ge intrycket av formaliteter och avskräcka vissa från att delta. Att tillvarata aktörer såsom civilsamhällets resurser kan också vara gynnsamt för det demokratiskt inkluderande samtalet, vilket Young (2002) antyder kan bidra till bättre anpassade arenor utifrån medborgarnas behov samtidigt som en överbrygning mellan representanter och invånare sker.

Sammanfattning

De ovanstående demokratiteorierna bidrar med en tydligare förståelse för studiens syfte, frågeställning samt medborgardialogen som är studiens centrala ämne. Genom

framställningen av deltagardemokratin och den deliberativa demokratin, förstår man att dessa utgör grundläggande och kompletterande delar samt inslag i medborgardialogen. Samtidigt bidrar samtliga teorier med en bättre uppfattning om hur man kan främja ett jämlikt medborgardeltagande i de politiska och offentliga forumen, där alla ska känna sig välkomna att medverka, uttrycka sig, bli lyssnade till och få bekräftelse. Såsom Dahls kriterier som genomsyras av autonomiprincipen, samt att tillgodose responsivitet och öppenhet där deliberationen äger rum. Även vikten av att uppmärksamma och motverka intern samt extern exkludering genom att begränsa invanda normer och tankesätt, för att utöka och ta hänsyn till underrepresenterade samhällsgruppers deltagande. Samt att minska avståndet mellan de politiska representanterna och de marginaliserade grupperna som befinner sig långt bort från deltagarprocesserna.

Resultat

Sex teman identifierades under läsningen av de åtta artiklarna som slutligen ingick i studien. Det kan uppfattas som att åtta artiklar är en relativt liten mängd, vilket det finns en förklaring till. Vid materialinsamlingen av artiklarna blev det märkbart att ett flertal av dessa inte pekade ut gynnsamma faktorer vid planeringen av medborgardialogen för att utöka underrepresenterade gruppers deltagande. Därmed lades fokus på kvaliteten före kvantiteten, vilket inte utgjorde någon problematik eftersom artiklarna som slutligen ingick i studien lyckades alstra fram och redogöra för gynnande faktorer vid utformningen av medborgardialogen, i enlighet med studiens syfte och frågeställning.

Temana presenteras som rubriker i följande avsnitt och består av; *nyskapande arenor och utövarnas initiativtagande, medborgarjury, berättelser, förkroppsligad kommunikation och fördelning av maktröler, motverka stigma och förutfattade meningar* samt *omdefiniera begreppet medborgardialog*.

När det gäller temana medborgarjury, motverka stigma och förutfattade meningar, samt omdefiniera begreppet medborgardialog, utgör dessa separata teman. Orsaken till att de ändå togs med, är för att de bidrar med och skildrar gynnande faktorer som är viktiga att beakta både under och inför deltagarprocesserna. Skälen till att dessa ingick poängteras ytterligare i anslutning till dessa rubriker. Övriga teman, med tillhörande rubriker, inleds med förtydliganden av hur många artiklar som uppvisade återkommande mönster.

Avslutningsvis, efter det framställda resultatet, görs en sammanfattande diskussion av de huvudsakliga resultaten med paralleller till demokratiteorierna som tidigare redogjorts för.

Nyskapande arenor och utövarnas initiativtagande

I följande avsnitt framställs ett gemensamt mönster som uppdagades hos tre artiklar; nyskapande arenor och utövarnas initiativtagande.

de Graaf m.fl. (2015) har studerat huruvida utövare som arbetar med den demokratiska deltagarformen grannskapsprojekt, lyckats förbättra marginaliserade gruppers deltagande i Nederländerna. Områdena som var intressanta för studien var missgynnade stadsdelar, där minoritetsgrupper och fattiga är kraftigt underrepresenterade i de lokala deltagandeprocesserna. Utövarna som genomförde grannskapsprojekten hade olika roller.

Vissa var så kallade vardagsmakare som på egen hand tog tag i politiska problem genom att anordna vardagsdeltagande i människornas direkta miljöer, deras livsvärld. Andra var frontlinjearbetare från systemvärlden, den professionella yrkesgruppen som präglas av administrativa och formella policyer. Genom interaktion med medborgarna organiserade frontlinjearbetarna olika projekt, men i dessa sammanhang lades de byråkratiska reglerna åt sidan och i stället tillämpades moraliska bedömningar (de Graaf m.fl., 2015).

Resultaten visar att grannskapsprojekten var ett kraftfullt verktyg. När utövarna besökte medborgarna i deras offentliga miljöer, lyssnade till dem och skapade olika arrangemang i grannskapet, utökades de marginaliserade gruppernas deltagande. Dessutom skapades känslan hos medborgarna att de tillförde något viktigt till gruppen, samtidigt som sociala tillhörigheter och medborgerliga färdigheter stärktes. Enligt de Graaf m.fl. (2015) resulterar detta i goda förutsättningar för en bättre självkänsla, kompetens och intresse till att delta på andra, högre offentliga nivåer. de Graaf m.fl. (2015) lyfter även fram ett mycket viktigt, överraskande resultat. Trots utövarnas olika roller, lyckades dem överbrygga sprickan mellan livsvärlden och den formella systemvärlden. När exempelvis frontlinjearbetarna skiftade mellan att å ena sidan befinna sig i sin professionella yrkesutövning och å andra sidan interagera icke-byråkratisk med individerna, kunde medborgarnas praktiska livsvärld sammanflätas med systemvärdens organisatoriska policyer. Genom utövarnas starka insatser via grannskapsinitiativen, betonar de Graaf m.fl. (2015) att relationen mellan regeringen och lokalsamhället förstärktes. De marginaliserade och utsatta grupperna i de missgynnade stadsdelarna som tidigare hamnat utanför offentliga diskussioner fördes närmre det politiska deltagandet, serviceutbudet samt beslutsfattandet.

Nyseth m.fl. (2019) lyfter liknande resultat med sina fallstudier från kommuner i Norge och Danmark. Med social innovation som utgångspunkt lyckades kommunerna både nå ut till invånare som tidigare visat sig vara svåra att få tag på, samt inkludera marginaliserade samhällsgruppers röster och engagemang via deltagardemokratiska processer. Att tjänstepersonerna, politikerna och de som utformar deltagarprocesserna tar sig an andra metoder och intar en positiv inställning till att våga experimentera kring skapandet av nya mötesarenor, visade sig vara ett lyckat framgångsrecept (Nyseth m.fl., 2019). Det mest uppmärksammade initiativet som Nyseth m.fl. (2019) skildrar är områdesförnyelser, *ABI på danska*, som kommunerna och staten finansierade. Tanken med ABI är att inrikta sig på eftersatta grannskapsområden och utveckla lokala deltagarmetoder där exempelvis hemlösa

och etniska minoriteter som är svåra att nå ska inkluderas, samtidigt som grannskapet blir en gemensam mötesplats för lokalt agerande. Tjänstepersoner, offentliga administratörer och planerare besökte därmed medborgarna på plats i deras grannskap och dialoger genomfördes. Vid ett tillfälle samlades exempelvis åsikter och perspektiv in i grannskapet från unga invandrare som berördes av en lokal plan om trafiklösningar, men som inte ville närvara under diskussionsmötet i kommunhuset. När mötet sedan ägde rum, förmedlades de insamlade åsikterna och mötesarrangören uppmanade alla deltagare att ta hänsyn till dessa. De gemensamma slutsatserna som Nyseth m.fl. (2019) gör utifrån lärdomarna som uppdagades under de innovativa planeringsprocesserna, var vikten av att de offentliga aktörerna mobiliserade sig och kommunicerade med invånarna ute på fältet. För att öka inkluderingen av de underrepresenterade grupperna som lever i socialt utanförskap krävs dessa vidgade perspektiv vid designen av deltagarformerna, såsom nyskapande kommunikationsarenor (Nyseth m.fl., 2019).

En annan studie som undersöker liknande perspektiv, är McLaverty och MacLeod (2012) som skildrar det skotska parlamentets arbetsåtgärder för att motivera medborgarna till ökat deltagande genom dialoger med sina representanter. Ett större fokus riktades på kommittéernas försök till att understödja den politiska delaktigheten från marginaliserade grupper som lever i socialt utanförskap. Även fast resultaten pekar på att satsningen var begränsad observerades betydande framgångsfaktorer som går i linje med ovanstående studier, nämligen att uppsöka marginaliserade grupper i deras offentliga miljöer. Genom sin mobilisering förde kommittéerna diskussioner med och inhämtade synpunkter om specifika ämnen, från bland annat missbrukare, psykiskt sjuka patienter bosatta på sjukhus, funktionshindrade, flyktingar och hemlösa människor (McLaverty & MacLeod, 2012). Av McLavertys och MacLeods (2012) intervjuer med respondenterna från parlamentet, framgick dock att engångshändelser av dessa initiativ inte är tillräckligt. För att nå fullgoda resultat och bygga ömsesidiga tillitsfulla relationer mellan representanterna och invånarna som marginaliseras från politiskt deltagande, måste en långsiktig och noggrann planering av deltagarinitiativen ske där även parlamentet ger ett större stöd för denna form.

Medborgarjury

I kommande avsnitt presenteras temat medborgarjury som består av ett enskilt ämne, som framkom vid läsningen av Raisios m.fl. (2014) studie. Skälet till att den ändå togs med, är för att den konkretiserar hur underrepresenterade grupper kan inkluderas och delta i de offentliga diskussionerna i större omfattning.

I Raisios m.fl. (2014) studie undersöktes om medborgarjury kan vara ett bra tillvägagångssätt för grupper som oftast är utestängda från den deliberativa processen, att inkluderas i den offentliga diskussionen. I denna fallstudie genomfördes ett medborgarjuryprojekt i Finland, vars syfte var att skapa nya inflytelserika och påverkansbara metoder för individer med funktionsnedsättningar, med en särskild inriktning på handikappolitiken. Inledningsvis bildades en miniatyr av målpopulationen, en så kallad enklavdeliberation, vilket är grunden för medborgarjuryn. Poängen med att skapa en miniatyr, en homogen grupp, är att man får ett bättre urval av de som direkt berörs av ämnet som ska diskuteras i den offentliga överläggningen. Samtidigt som processen har en stark drivkraft av rättvisa och jämlikhet vilket ger goda möjligheter för marginaliserade och maktlösa grupper att få gehör, inkluderas och bidra med sina åsikter (Raisio m.fl., 2014). Under genomförandet av projektet fick jurymedlemmarna förhöra och samtala med panelmedlemmarna de hade valt ut, såsom regionfullmäktige och tjänstepersoner från olika kommuner. Även fast det emellanåt uppstod tvister dem sinsemellan, var medborgarjuryens upplevelser att tilliten gentemot panelmedlemmarna stärktes. Raisio m.fl. (2014) förklarar att den största anledningen till detta var att diskussionerna var öppna där miljöerna de möttes i var neutrala och offentliga, i stället för politiska arenor som kan avskräcka. Alla var dessutom jämlika i situationen, oavsett professionell bakgrund eller ej. Facilatorernas närvaro under samtalen var också en bidragande faktor till att diskussionerna genomsyrades av inkludering och jämlikhet, eftersom de hade rollen att skapa och upprätthålla öppna och lätta samtal mellan parterna. Bland annat uppmärksammade facilatorerna tystlåtna personer att få mer inflytande för att undvika att människor som är högljudda dominerade mest (Raisio m.fl., 2014).

Medborgarjuryprojektet uppvisade goda resultat. Enligt Raisio m.fl. (2014) skapade implementeringen av medborgarjuryn förutsättningar för en ökad inkludering av marginaliserade grupper, i detta fall personer med funktionsnedsättningar. I intervjuerna som Raisio m.fl. (2014) genomförde gav medborgarjuryn en generell upplevelse av att de kände

sig sedda, fick gehör och kunde påverka – i jämförelse med deltagande under ett traditionellt beslutsfattande i kommunhuset, som dittills inte tillgodosett deras röster.

Berättelser

Berättelser var ett gemensamt resultat som uppmärksammades hos tre artiklar. Dessa presenteras nedanför.

Att använda sig av berättelser har visat sig vara en effektiv metod när man önskar bemyndiga de grupper som inte uppmärksammas eller tas på allvar i den dialogiska processen, enligt Baur m.fl. (2010) utvärderingsprojekt. På uppdrag av en vård- och omsorgsboendeorganisation i Nederländerna utvärderade Baur m.fl. (2010) hur klientrådet som lade fram åsikter och inputs om deras eget samt andra klienters liv och leverne på lokalnivån, upplevde sitt deltagande med cheferna i policyprocessen. I detta fall poängterar Baur m.fl. (2010) att man inte kan påstå att klientråden i Nederländerna kan definieras som marginaliserade då deras inflytande regleras i lagen. Men trots lagstöd var det ändå problematiskt i praktiken. Det visade sig att klientrådet, som bestod av äldre personer med bland annat psykisk och fysisk problematik, upplevde att de inte fick gehör från cheferna och blev åsidosatta. Alltså marginaliserades klientrådet och ojämlika relationer i policy- och beslutsprocessen var ett faktum, enligt Baur m.fl. (2010). I stället för att mäta resultat och fokusera på självaste ämnena som förhandlades under mötet mellan klientrådet och cheferna, tillämpade Baur m.fl. (2010) responsiva utvärderingsmetoder som syftar till att öka social rättvisa, jämlikhet och ömsesidig förståelse hos samt mellan personerna som ingår i dialogen. Därmed använde Baur m.fl. (2010) det som kallas för hermeneutisk dialog som hjälper människor att komma närmre varandra genom ömsesidiga lärandeprocesser, nämligen att sätta sig in i andras perspektiv med hjälp av berättelser.

Genom Baur m.fl. (2010) implementering av klienternas berättelser i utvärderingsprojektet, resulterade detta till att klientrådet togs på allvar. Med hjälp av berättelserna breddades chefernas perspektiv då de lyssnade in och tog till sig klientrådets levda erfarenheter, upplevelser och kunskapsmässiga sidor, gällande vård- och omsorgsboendena som de dagligen lever i. Raisio m.fl. (2014) bekräftar samma resultat i fallstudien av medborgarjury där berättelser också implementerades, vilket ledde till förbättrad empati och kommunikation

där alla aktörer kunde erkänna och sätta sig in i varandras perspektiv.

Baur m.fl. (2010) fann även andra förutsättningar som var grundläggande för att maktlösa grupper ska förbättra sina chanser till att delta och visa framfötter. Under dialogerna var det eftersträvansvärt att se till att de marginaliserade gruppernas perspektiv och åsikter stod i centrum, samtidigt som de fick chansen att inleda mötet med att lyfta fram sina frågor. Dessutom var det även viktigt att inta lyhördhet och öppenhet för övriga deltagare, för att jämlika relationer samt inflytande genomsvades.

En annan fallstudie (de Freitas & Martin, 2015) tar fasta på hur facilitatorerna i ett samhällsbaserat opinionsbildningsprojekt skapade deltagarformer och utrymmen för migranter från Kap Verde, med syftet att förbättra och utöka deras tillgång samt rättigheter till den nederländska mentalvården. I liknelse till Baur m.fl. (2010) sträckte sig även denna studie (de Freitas & Martin, 2015) utanför traditionella kommunikationssätt i deltagandeprocesserna. Genom facilitatorernas uppsättningar av teaterpjäser där berättelser förmedlades, bemyndigades kapverdierna och övervann sina känslor om maktlöshet. I stället blev den individuella känslan att de hade något att bidra med. Denna deltagarform resulterade i stärkt självkänsla som i sin tur ledde till att några av deltagarna beslutade sig för att engagera sig i offentliga miljöer. En deltagare tog även tag i att upprätta offentliga möten där lokala politiker och psykiatriker bjöds in, som fick ta del av kapverdiernas berättelser om deras begränsade tillgång till mentalvården. På detta sätt framställdes barriärerna som låg till grund för deras begränsningar och därmed kunde lokalpolitikerna samt psykiatrikerna få en djupare förståelse för deras situation, samt en förbättrad bild på vilka åtgärder som kan vidtas (de Freitas & Martin, 2015).

Förkroppsligad kommunikation och fördelning av maktrroller

Temat förkroppsligad kommunikation och fördelning av maktrroller framställs i detta avsnitt, vilket utgör ett gemensamt mönster som identifierades genom läsningen av två artiklar.

Utifrån resultaten från sina studier gör Baur m.fl. (2010) och Raisio m.fl. (2014) en stark betoning om att öppenhet för olika kommunikationsstilar samt fördelningar av maktrroller var viktiga förutsättningar för säkerställandet av att alla personer, speciellt de underrepresenterade, fick sina röster hörda under de pågående dialogerna. Raisio m.fl. (2014)

menar att om man går utanför ramen om de klassiskt invanda normerna som vanligtvis genomsyras i den deliberativa processen minskar risken för att vissa grupper förbises och inte får något inflytande. Genom att tillåta människans förkroppsligande kommunikationssätt, allt ifrån varierade kroppsspråk, emotionella uttryck och röstlägen, främjas exempelvis det sociala deltagandet från personer med funktionsnedsättningar. Speciellt de med kognitiva svårigheter eller syn- och talnedsättningar (Raisio m.fl., 2014). Samtidigt menar Baur m.fl. (2010) att en del personer lätt hamnar i underläge i dialogerna och vågar helt enkelt inte säga något, alternativt att vissa inte får utrymme till något yttrande överhuvudtaget. Därmed är det viktigt att lägga märke till och även reagera på icke-verbala kommunikation, exempelvis när man ser att någon känner sig obekväm eller håller med övriga deltagare om ett förslag fast den egentligen inte vågar motsätta sig. Om detta åtgärdas under dialogens gång av exempelvis den uppmärksamme facilitatorn, kan diskussionen hindras från att resursstarka påverkar mest, så att marginaliserade grupper vågar synas och höras mer (Baur m.fl., 2010).

För en respektingivande dialog är det även önskvärt att redan vid utformningen av mötesarrangemangen tänka på en jämlik fördelning av kontroll och makt (Baur m.fl., 2010). Om det finns en vilja hos personerna som håller i mötet, att dela med sig av makten och kontrollen till mötesdeltagarna sinsemellan, ökar förutsättningarna för marginaliserade grupper att inkluderas (Baur m.fl., 2010). Att ha viljan till att kliva ur sina traditionella maktroller gäller även för eventuella politiker, tjänstepersoner och kommunfullmäktige som deltar i diskussionerna. På detta sätt uppnås känslan av att alla är på samma nivå i samtalen (Raisio m.fl., 2014).

Motverka stigma och förutfattade meningar

Följande ämne uppdagades under läsningen av Brotos artikel (2021) och är ensam i sitt slag. Dock var artikeln ytterst relevant att ta med, då den belyser ett ämne som tidigare inte fått tillräcklig uppmärksamhet. Nämligen hur man kan och bör ta hänsyn till queerfrågor i deltagarplaneringen, för att förbättra deltagandet från personer med olika könsidentiteter och sexuella läggningar, som tenderar att marginaliseras från deltagarprocesserna.

Broto (2021) har genom sin artikel problematiserat det faktum att personer med heteronormativt avvikande sexuell läggning och könsidentitet har en låg representation i

deltagarprocesser. De har en begränsad tillgång till offentliga utrymmen och upplever utanförskap. Detta beror oftast på att planerarna av deltagarengagemangen inte tillgodoser frågor kring sexualitet och identitet, på ett korrekt sätt. Vilket i sin tur leder till stigmatisering och förutfattade meningar. Men genom att konkretisera olika barriärer där man vågar närma sig och förstå queerteorin vid planeringen och under deltagandet, kan marginaliseringen och utanförskapet minskas (Broto, 2021).

En barriär som måste övervinnas är åtskillnaden som görs av queerfrågor från deltagandeplaneringen (Broto, 2021). Det finns exempelvis förutbestämda antaganden om att queerfrågor ska relateras till en specifik och separat grupp av människor, som antar att dessa har bestämda identiteter. Detta avgränsar och ger en snäv definition och tankegång, som Broto (2021) poängterar, innebär att man stirrar sig blind på att alla som identifierar sig med olika sexuella läggningar eller kön måste fastställas i deltagandeplaneringen. I praktiken är det över lag inte lätt att identifiera queeridentiteter, därmed blir det problematiskt när planerarna försöker göra detta genom att reda ut vilka människor som tillhör en grupp med olika identitetsmarkörer. Dock menar Broto (2021) att man inte ska dra sig för att diskutera kring dessa frågor eftersom det kan förvärpa det snäva tänket och öka stigmatiseringen. I stället bör man föra öppna resonemang vid planeringen för att åskådliggöra snävheten och tänka utanför dessa ramar, där man undviker förutfattade meningar om att en specifik queerpopulation måste identifieras, eftersom detta leder till att personer med olika könsidentiteter och sexuella läggningar stigmatiseras och känner sig obekväma att delta (Broto, 2021).

En ytterligare barriär som man måste få kontroll på är inbyggda heteronormativa antaganden om hur institutionernas deltagandeprocess bör se ut (Broto, 2021). Alltså att det finns en stereotypisk normalitet för hur den sociala interaktionen och könsrepresentationen bör se ut i deltagandeprocesserna. Att låta heteronormer närvara och genomsyras utesluter människor som avviker från den heterosexuella normen. Därmed betonar Broto (2021) att det är ytterst viktigt att de som planerar deltagarinitiativen ifrågasätter, utmanar och uppmärksammar heteronormativiteten, eftersom det är vid planeringen som grunderna underbyggs om att ta tag i denna marginalisering. Dessa uppmaningar ska även vara i åtanke under den kommunikativa deltagandeprocessen, för även om själva planeringen var lyckad, kan andra mötesdeltagare bära med sig och implementera stigmatiserade beteenden vid mötena. För att ta itu med detta kan exempelvis den som håller i mötet använda sig av ett öppet kroppsspråk och likaså gester, såsom artiga ord, visad acceptans, möta andras blickar, göra en hälsning eller ge ett leende.

Att inta ett sådant förhållningssätt kan signalera ett starkt avslag på heteronormativa fördomar samt aggression eller skämt (Broto, 2021).

Omdefiniera begreppet medborgardialog

En aha-upplevelse förmedlades under läsningen av Guzianas (2021) undersökning. Även fast detta tema är fristående, är ämnet viktigt att ta med då den bidrar till nyare kunskap om självaste begreppet medborgardialog. Genom att inkludera denna artikel ges insikten om vilka konsekvenser som kan uppstå när man tar det invanda begreppet medborgardialog för givet och hur man kan tänka över dess faktiska innebörd. På detta sätt minskar riskerna för socialt utanförskap och exkludering från politiska samhällsaktiviteter.

Guziana (2021) betonar att invandrades inflytande i det lokala deltagandet är en betydelsefull och avgörande aspekt, för att integrationen i deras nya samhälle ska bli lyckad samtidigt som politisk jämlikhet och representation åstadkoms. Därmed har Guziana (2021) undersökt vilka termer Sveriges kommuner använder på sina webbplatser för att inkludera bosatta invandrare i de lokalpolitiska deltagarengagemangen, som inte har ett formellt medborgarskap. I detta avseende är det viktigt att inta ett konsekvent förhållningssätt till terminologierna som används i samband med deltagarinitiativen. Här ställs termen medborgare i centrum, vilket Guziana (2021) skildrar som sociala uppsättningar av exklusivitet. Utifrån perspektivet politisk gemenskap, i juridisk mening, innebär bland annat begreppet att rättigheterna till att rösta i nationella val är begränsade till de som har ett formellt medborgarskap. Eftersom många invånare i Sveriges kommuner inte besitter ett formellt medborgarskap i juridisk mening, poängterar Guziana (2021) att man bör avstå från att använda begreppet medborgare i politiska engagemang som inte kräver formellt medborgarskap och i stället använda termen invånare. Annars finns riskerna för att en stor andel av invånarna som är icke-medborgare utestängs från deltagarinitiativen. Guzianas (2021) resultat från undersökningen visar dock det motsatta. Nästan alla svenska kommuner använder begreppet medborgardialog, i stället för den inkluderande termen invånardialog, när de informerar om inflytande och deltagande i den lokala politiken. Detta blir missvisande eftersom det inte krävs något formellt medborgarskap för att delta i dialogerna (Guziana, 2021). Eftersom SKR är den centrala myndigheten som vägleder och ger stöd både till kommunerna och allmänheten gällande

deltagande på lokalnivån, tros detta vara den bakomliggande förklaringen till varför detta kommer sig. Både SKR:s styrdokument till kommunerna samt deras webbplats, genomsyras exempelvis av termerna medborgardialog och även medborgarförslag. Vilket Guziana (2021) hävdar blir ironiskt i sammanhanget, då Sverige införde olika former av medborgarförslag och medborgarinitiativ med syftet att exempelvis invånare med utländsk härkomst som saknar laglig rösträtt, skulle ges utökad inflytande i politiska frågor för att minska marginaliseringen och socialt utanförskap.

Med bakgrund till Guzianas (2021) fynd ges uppmaningen till SKR att åtgärda sin begrepps användning från medborgardialog till invånardialog. Annars fortsätter deras egna uppdrag att undergrävas, där icke-medborgare som kan medverka och ge bidrag till den lokala demokratin i stället marginaliseras (Guziana, 2021). Detta är också något som alla kommuner och myndigheter, som planerar och genomför politiska engagemang mellan valen bör rätta till. Det är behövligt att vara vaksam och inta ett konstruktivt förhållningssätt till begreppen som används vid klargörandena för invånarnas deltagande, speciellt dem som inte kräver formellt medborgarskap (Guziana, 2021).

Resultatdiskussion

De ovanstående studierna konkretiserar hur man genom planeringen av lokala deltagarinitiativ kan ta itu med samhällsgrupper som marginaliseras från de sociala och politiska deltagarprocesserna. De huvudsakliga resultaten sammanfattas nedanför, med tillhörande paralleller till teorierna som tidigare presenterats i studien.

Resultaten påvisar vikten av att offentliga aktörer såsom politiska representanter, tjänstepersoner samt planerare av deltagarinitiativen mobiliserar sig genom att besöka marginaliserade grupper i deras miljöer. Young (2002) menar att ett sådant tillvägagångssätt minskar den externa exkluderingen. Bland annat upprättades nyskapandet av offentliga arenor som anpassades till missgynnade grupper som fick gehör för sina åsikter och preferenser, vilket går i linje med Karlssons (2003) diskussion om den deliberativa demokratins responsivitet och öppenhet. Exempelvis implementerades grannskapsinitiativ som enligt Gilljam och Hermansson (2003) uppvisar direktdemokratiskt deltagande. Genom detta initiativ skedde en sammanflätning mellan livs- och systemvärlden, precis som Young (2002)

resonerar kan en överbrygning mellan representanterna och invånarna ske genom möten på offentliga platser där även civilsamhällets aktörer tillvaratas.

Resultaten visar även hur viktigt det är att offentliga aktörer intar en positiv inställning till att testa nya idéer och genomföranden av institutionella medborgarengagemang.

Resultaten visar att medborgarjuryprojektet lyckades nå upp till den deliberativa demokratiens ideal, då det goda samtalet återspeglades genom kommunikationen mellan medborgarna och representanterna (Vedung & Dahlberg, 2013). Resultaten uppvisar att facilitatorernas närvaro under diskussionerna spelade en stor roll för att upprätthålla jämlikt inflytande, speciellt från de personer som inte alltid vågade uttrycka sig. Samtidigt var det väsentligt att arrangörerna såg till att möteslokalerna var av neutral karaktär för att komma bort från de traditionella arenorna, som enligt Young (2002) kan avskräcka vissa deltagare från att medverka. Utifrån medborgarjuryprojektet kan man även se att några av Dahls kriterier, för att uppnå jämlikhet i den demokratiska beslutsprocessen, genomsyrades. Eftersom medborgarjuryn uppgav att de allihop hade fördelat inflytande där de blev lyssnade till och gavs chansen att påverka, kan paralleller göras till Dahls kriterier om effektiv delaktighet samt röstjämlikhet (Held, 1997). Dessutom upprätthölls kriteriet kontroll över dagordningen (Held, 1997), då medborgarjuryn hade kontroll över vilka som skulle ingå i deltagarpanelen samt vilka frågor som skulle riktas till dem under diskussionerna.

Resultatet poängterar att de svenska kommunerna samt myndigheterna bör använda begreppet invånardialog i stället för medborgardialog. Eftersom termen medborgardialog är missvisande och kan exkludera icke-medborgare, då deltagande i dialogerna inte kräver ett formellt medborgarskap. Detta synliggör Youngs (2002) risker för den externa exkluderingen av marginaliserade grupper. Farhågorna går även i linje med Dahls bekymmersamhet, att om kriterierna effektiv delaktighet samt upplyst förståelse inte uppfylls utesluts vissa grupper (Held, 1997). Likaså kriteriet inklusion, som betonar att alla myndiga medlemmar med statliga legitima intressen ska räknas till folket, annars riskeras ojämnt engagemang (Held, 1997). Även fast Dahl uttryckligen använder ordet medborgare samt medlemmar, är det ändå relevant i detta sammanhang, eftersom invånare med informellt medborgarskap i Sverige besitter rättigheten att utöva inflytande i deltagarinitiativen på lokalnivå. Därmed, precis som resultatet antyder, är det viktigt att kommunerna åtgärdar detta och flitigt börjar använda det inkluderande begreppet invånardialog, för att undvika extern exkludering av icke-medborgare.

Återkommande resultat som flertalet av studierna understryker är viktiga och avgörande för att utöka resurssvagas inflytande under deltagarprocesserna, är att ta hänsyn till och acceptera deltagarnas individuella samt förkroppsligande kommunikationsstilar. Med hjälp av exempelvis berättelser under deltagarprocesserna, visar resultaten att resurssvaga personer som tidigare upplevt både extern och intern exkludering tillgodosågs, bemyndigades och fick en stärkt självkänsla. Vilket går i liknelse till Youngs (2002) förespråkande om narrativa berättelser som främjar empatiska perspektiv mellan mötesdeltagarna. Dessutom visar resultaten, i överensstämmelse med Youngs (2002) framställning om greetings, att man kan motverka stigmatiseringen av utsatta och underrepresenterade grupper under deltagarengagemangen genom att den som håller i mötet bland annat tillämpar gester, hälsar på alla eller ger ett leende. När mötesordförandena intar ett sådant förhållningssätt kan personer som känner sig i underläge inkluderas i större utsträckning.

Resultaten poängterar även att när fördelning av maktroller sker under dialogerna, ökar chanserna för jämlik representation där marginaliserade grupper får ett förbättrat inflytande. Detta stämmer överens med Youngs (2002) uppmaningar om att klassiska statusmarkörer och maktroller bör begränsas. Precis som Montgomery (2003) betonar är det viktigt att omfördelningar av maktroller behärskas och hålls i schack, i det goda demokratiska samtalet. När den sociala valutan makt och gillande utbyts mellan deltagande aktörer i gruppsamtalen, uppstår en jämvikt dem sinsemellan där alla är på samma nivå.

Utifrån dessa resultat återspeglas Tahvilzadehs (2015) och Youngs (2002) resonemang gällande fördelarna med att tillgodose deltagarnas villkor under samtalen för en inkluderande kommunikation, genom att begränsa politikernas samt förvaltningens invanda normer som traditionellt sett genomsyras i de offentliga samtalen. Därmed ökar förutsättningarna för att uppnå politisk och social jämlikhet, där marginaliserade grupper vågar påverka, höras och synas mer.

Sammanfattningsvis kan man se hur resultaten i olika avseenden tillgodoser kriterierna från Dahls demokratiteori. Den personliga autonomiprincipen, som Dahls teori tar avstamp i (Held, 1997), har dock eftersträvats i alla studier. Den gemensamma betoningen är hur viktigt det är med insikten om att varje enskild individ besitter förmågan att på egen hand och sitt sätt, reflektera, bestämma och resonera. Därmed, precis som Dahl diskuterar (Held, 1997), visar resultaten behovet av att upprätthålla ett jämlikt demokratiskt system där alla människor oavsett bakgrund, ges tillfällen att medverka och bidra med synpunkter i offentliga

angelägenheter som dem själva påverkas av.

En intressant aspekt, däremot, är att Dahl specifikt poängterar att marginalisering av vissa grupper kommer att inträffa om inte kriterierna effektiv delaktighet och upplyst förståelse närvarar (Held, 1997). Emellertid, med tanke på resultaten, kan man dock ställa sig frågande till om det inte är lika viktigt med alla kriterier för att undvika marginalisering av samhällsgrupper i de lokala deltagarinitiativen. Att enbart fokusera på två kriterier kanske utesluter ett annat viktigt kriterium som behövs för att stärka underrepresenterade gruppers delaktighet i demokratin.

Avslutande diskussion

Denna studie har undersökt olika faktorer som är gynnsamma att tillgodose vid planeringen och utformningen av medborgardialogen, för att främja underrepresenterade gruppers möjligheter att inkluderas samt ges utökat inflytande. Därmed har syftet med studien åstadkommit.

I följande avsnitt presenteras slutsatserna mot bakgrund till frågeställningen. Därefter förs diskussioner om studiens begränsningar. Slutligen lämnas förslag till framtida forskning.

Slutsats

Frågeställningen som har legat till grund för studien och som framställdes i uppsatsens inledande delar är:

Vilka faktorer spelar in vid utformningen av medborgardialogen, för att utöka underrepresenterade samhällsgruppers deltagande?

Utifrån resultatet och tillhörande resultatdiskussion har olika faktorer visat sig vara gynnsamma vid utformningen av medborgardialogen för att utöka underrepresenterade samhällsgruppers deltagande. Dessa är nyskapande arenor och utövarnas initiativtagande, medborgarjury, berättelser, förkroppsligad kommunikation och fördelning av maktröler. Vidare har det även getts olika åtgärdsförslag på hur man kan motverka stigmatisering av utsatta grupper. Samt visionen om att frånga det invanda begreppet medborgardialog och i stället tillämpa den inkluderande termen invånardialog. Därmed är det passande att anta denna uppmaning och tillgodose begreppet i uppsatsens avslutande delar.

I liknelse till Tahvilzadehs (2015) diskussion om att yrkesområden såsom närvarande facilitatorer under dialogerna tillkommit alltmer, bekräftar denna studie samma slutsats. Facilitatorernas ingripanden och iakttagelseförmågor under pågående deltagarprocesser verkar spela en betydelsefull roll för att stärka marginaliserade gruppers delaktighet, vilket kan reducera känslan av maktlöshet. Detta gäller även mötesordförandena som kan styra mot det goda samtalet genom fördelning av maktröler, tillämpning av greetings, samt acceptansen av deltagarnas individuella uttryckssätt. Mötesordförandena sätter alltså grunden för hur

invånardialogen utspelar sig och kan även se till att skapa bättre förutsättningar för resurssvaga att involveras.

Genom att vidga de framställda resultaten och förstå dessa utifrån ett större sammanhang, identifieras en gemensam slutsats och ett huvudsakligt svar på frågeställningen. För att kommunerna ska ta sig an och behärska de gynnsamma faktorerna som nämnts, fordrar utformningen och planeringen av invånardialogerna kreativa åtgärder där man tänker utanför de fastställda ramarna om invanda normer, även heteronormer, så att underrepresenterade grupper tillgodoses och inkluderas i den politiska agendan. Att enbart rikta in sig på formella upplägg, värtalighet och traditionella mötesarenor är inte tillräckligt för att reda ut problematiken kring den politiska och sociala ojämlikheten. Detta har även visat sig gälla den invanda begrepps användningen av medborgardialog.

Det kan tyckas låta som en självklarhet för kommunerna, likväl för planerarna, att åtgärda detta omedelbart. Men precis som propositionen (Prop. 2001/02:80) i uppsatsens inledning poängterade gällande demokratipolitiken, kräver nyskapande initiativ långsiktiga planeringar och ihärdiga försök för värnandet om invånarnas inflytande via offentliga kanaler med hänsyn till Sveriges representativa demokrati.

Avslutningsvis, har denna uppsats med systematisk litteraturstudie som metod bidragit med ökad kunskapsmängd inom området genom att framställa både framgångsrika fall samt möjliga åtgärder för att inkludera och främja underrepresenterade gruppers inflytande i invånardialogen. Därmed har studien, i jämförelse med Lunds m.fl. (2022) fallstudie, bringat större klarhet i hur kommunerna vid utformningen av dialogerna kan handskas med utmaningarna om hur den sociala och politiska jämlikheten ska stärkas. Ur ett helhetsperspektiv är resultaten dessutom relevanta för alla som är verksamma inom den offentliga sektorn, som aktivt jobbar med att uppmuntra samt hantera invånarnas inflytande i praktiken. Speciellt för kommuner, politiker och tjänstepersoner som implementerar invånardialogen där deltagardemokratiska förutsättningar ska tas i hänsyn för att olika samhällsgrupper representeras och deltar. Särskilt när det gäller tankegångarna om invånardialogens planering, utformning och genomförande, för att utöka marginaliserade gruppers deltagande på den lokalpolitiska nivån.

När det kommer till funderingarna som Tahvilzadeh (2015) framställer, om lokala deltagarformer kan nå upp till syftet att inkludera marginaliserade grupper som tenderar att

hamna utanför de politiskt traditionella deltagarprocesserna, kan resultatet genom denna studie bemöta detta och säga att det är möjligt.

Studiens begränsningar

Som tidigare nämnts, under avsnittet *Metodval*, gjordes en begränsning i rum vid materialinsamlingen där länder utanför Europa exkluderades. Genom valet av en sådan exkludering finns medvetenheten om att resultatet hade kunnat framställa andra perspektiv, om övriga länder i stället hade inkluderats. Därmed kan man inte dra alltför precisa slutsatser om att en generell bild kan implementeras i alla offentliga sektorer världen över, när det gäller detta område. Beroende på kulturella strukturer, politiska traditioner och lokal kontext kan iakttagelseförmågorna och uppfattningarna om invånardialogen och dess utformning te sig olika. Alltså kan man inte hävda att det som belysts i denna studie är en universell lösning, samt att det kanske inte går att överföra resultaten med exakthet i svenska kommuners planering och utförande av invånardialogen. Detta gäller även, specifikt, de artiklarna i *Resultatet*, som utgjorde separata teman och som inte kunde härledas till övriga artiklar. Samtidigt finns även medvetenheten om att denna studie har en begränsning när det gäller antalet artiklar i *Resultatet*. Vilket dock är en förklaring till att hittillsvarande forskning inte har inriktat sig på gynnande faktorer vid planeringen och genomförandet av deltagarinitiativen, i tillräcklig utsträckning.

Studiens resultat utgör ändå en väg framåt till att blicka mot hur andra länder inom Europa har gjort, då det inte är alltför stora åtskillnader mellan europeiska länder gällande politiska traditioner.

Framtida forskning

I linje med problematiseringen som inledningsvis skildrades i studien, är det fördelaktigt om den framtida forskningen ger fortsatta konkreta förslag på bättre verktyg och stöd till kommunerna vid utformningen av invånardialogen, som står inför utmaningarna om hur den sociala samt politiska jämlikheten ska förbättras. I stället för att skildra fallstudier där fördelarna tycks lysa med sin frånvaro, som lämnar mer frågetecken än uppmuntran till

lösningar, vore det dessutom gynnsamt att utgå från potentialerna för att marginaliserade gruppers möjligheter till deltagande ska ges större utbredning. Detta gäller speciellt undersökningar ur svensk kontext. Men det är även relevant med studier av både europeiska länder samt länder utanför Europa, för att nå ett sådant täckande helhetsperspektiv som möjligen går inom området.

Om denna uppmaning tillvaratas skulle sådana fallstudier i sin tur resultera i mer sammanställda perspektiv och utgöra stöd till fler systematiska litteraturstudier, vilket är behövt för att åstadkomma en jämlik representation av invånarnas deltagande.

Kanske skulle ett mer positivt inställningstagande från forskningens sida leda till en likadan återspeglning hos planerarna, tjänstepersonerna, politikerna, mötesordförandena och facilitatorerna i kommunerna, vilket blir som en god spiral.

Eftersom studiens kunskapssammanställning identifierat gynnsamma faktorer vid utformningen av invånardialogen, kan dessa fungera som ett underlag för kommande studier att vidareutveckla. Det vore exempelvis intressant och behövt om framtida forskning fokuserade på att utveckla maktteorier som anpassas till just detta specifika sammanhang, alltså till de institutionella arrangemangen som dessutom genomsyras av olika demokratiformer. Möjligen kan en sådan maktteori även belysa hur socialpsykologiska faktorer infinner och utspelar sig under deltagarprocesserna, vilket också är en viktig aspekt att beakta både vid utformningen av och under pågående dialoger där många människor diskuterar och ska samspela med varandra. Mer specifikt skulle sådana teorier tänkas utgöra ett fördelaktigt verktyg, till och med en saknad pusselbit, inom den fortsatta vägledningen av faktorer som effektiviserar underrepresenterade samhällsgruppers deltagande och inflytande i invånardialogerna.

Referenslista

Baur, V.E., Abma, T.A., & Widdershoven, G.A.M. (2010). Participation of marginalized groups in evaluation: Mission impossible? *Evaluation and Program Planning*, (33)3, 238-245.

<https://doi.org/10.1016/j.evalprogplan.2009.09.002>.

Broto, V.C. (2021). Queering participatory planning. *Environment and Urbanization*, 33(2), 310–329.

<https://doi-org.ezproxy.ub.gu.se/10.1177/09562478211019377>

de Freitas, C., & Martin, G. (2015). Inclusive public participation in health: Policy, practice and theoretical contributions to promote the involvement of marginalised groups in healthcare. *Social Science & Medicine*, (135), 31-39.

<https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2015.04.019>.

de Graaf, L., van Hulst, M., & Michels, A. (2015). Enhancing Participation in Disadvantaged Urban Neighbourhoods. *Local Government Studies*, (41)1, 44-62.

<https://doi.org/10.1080/03003930.2014.908771>

Funck, E.K., & Karlsson, T.S. (2021). *Handbok för systematiska litteratur- och dokumentstudier inom samhällsvetenskapen*. (Förvaltningshögskolans rapporter nummer 158). School of Public Administration/Förvaltningshögskolan.

https://gupea.ub.gu.se/bitstream/handle/2077/67445/gupea_2077_67445_1.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Gilljam, M. (2006). Demokratisk samhällsplanering klämd mellan sköldar. Om avigsidorna med medborgardialog och expertinflytande. I Blücher, G., & Graninger, G. (Red.), *Planering med nya förutsättningar: Ny lagstiftning, nya värderingar* (s. 25-37). Linköping: Linköping University Electronic Press, Digitala Vetenskapliga Arkivet.

<http://diva-portal.org/smash/get/diva2:354952/FULLTEXT01.pdf>

Gilljam, M., & Hermansson, J. (2003). Demokratins ideal möter verkligheten. I Gilljam, M., & Hermansson, J. (Red.), *Demokratins mekanismer* (s. 10-27). Malmö: Liber.

Guziana, B. (2021). Only for Citizens? Local Political Engagement in Sweden and Inclusiveness of Terms. *Sustainability*, (13)14, 7839.

<https://doi.org/10.3390/su13147839>

Held, D. (1997). *Demokratimodeller: Från klassisk demokrati till demokratisk autonomi*. (2 uppl.). Göteborg: Daidalos.

Hertting, N. (2018). Implementering: perspektiv och mekanismer. I Dahlström, C. (Red.), *Politik som organisation. Förvaltningspolitikens grundproblem* (6 uppl., s. 195-218). Lund: Studentlitteratur.

Karlsson, C. (2003). Den deliberativa drömmen och politisk praktik – samtalsdemokrati eller elitdiskussion? I Gilljam, M., & Hermansson, J. (Red.), *Demokratins mekanismer* (s. 214-230). Malmö: Liber.

Kommittédirektiv 1995:56. *Medborgarnas inflytande och delaktighet i samhällsutvecklingen*.
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/kommittedirektiv/medborgarnas-inflytande-och-delaktighet-i_GJB156

Lund, P., Lidén, G., & Nyhlén, S. (2022). Who talks and who listens? A qualitative analysis of citizen dialogues in rural Sweden. *Local Government Studies*, 48(1), 129-149.
<https://doi.org/10.1080/03003930.2021.1988936>

McLaverty, P., & MacLeod, I. (2012). Civic Participation in the Scottish Parliament Committees. *International Journal of Public Administration*, 35(7), 458-470.
<https://doi-org.ezproxy.ub.gu.se/10.1080/01900692.2012.655356>

Montgomery, H. (2003). Hinder och möjligheter för det goda samtalet – den auktoritära och den demokratiska gruppen. I Gilljam, M., & Hermansson, J. (Red.), *Demokratins mekanismer* (s. 247-266). Malmö: Liber.

Nyseth, T., Ringholm, T., & Agger, A. (2019). Innovative Forms of Citizen Participation at the Fringe of the Formal Planning System. *Urban Planning*, 4(1), 7-18.
<https://doi.org/10.17645/up.v4i1.1680>

Prop. 2001/02:80. *Demokrati för det nya seklet*.
<https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/proposition/2002/01/prop.-20010280>

Raisio, H., Valkama, K., & Peltola, E. (2014). Disability and deliberative democracy: towards involving the whole human spectrum in public deliberation. *Scandinavian Journal of Disability Research*, 16(1), 77-97.

<https://doi.org/10.1080/15017419.2013.781957>

Sveriges Kommuner och Regioner. (2019). *Medborgardialog i styrning: För ett stärkt demokratiskt samhälle*.

<https://skr.se/download/18.583b3b0c17e40e30384496c4/1642431085858/7585-780-0.pdf>

Tahvilzadeh, N. (2015). Det våras för medborgardialoger. I SOU 2015:96. *Låt fler forma framtiden! Forskarantologi. Bilaga till betänkande av 2014 års Demokratiutredning – Delaktighet och jämlikt inflytande* (s. 507-557).

https://www.regeringen.se/contentassets/d07d9de947cf4709bdb8feb527bfec45/sou_2015_96_webbpublicering.pdf

Vedung, E., & Dahlberg, M. (2013). *Demokrati och brukarutvärdering*. (2 uppl.). Lund: Studentlitteratur.

Young, I.M. (2002). *Inclusion and Democracy*. Oxford: Oxford University Press.

<https://doi.org/10.1093/0198297556.001.0001>

Bilaga artikelöversikt

Bilaga 1: Artikelöversikt av insamlade artiklar

FÖRFATTARE ÅRTAL	TITEL	SYFTE	METOD	SLUTSATS
Baur, V.E., Abma, T.A., & Widdershoven, G.A.M. (2010).	Participation of marginalized groups in evaluation: Mission impossible?	Att reda ut utmaningar na som föreligger med att inkludera marginaliser ade grupper när det råder ojämlika relationer. Framställer sina egna erfarenheter av utvärderings projektet; deltagande från klientråd (vård- och omsorgsboe nden) i policyproce ssen.	Intervjuer, workshops och observationer.	Bland annat: - Att de marginaliserade grupperna får uppmärksamhet och rätt stöd för att bli hörda; sätt deras perspektiv i centrum och lyft deras frågor. - Att använda berättelser. - Att vara kreativ. - Att dela med sig av makt och kontroll. - Att dialogen ska ses som en lärande process där ömsesidig förståelse inryms (hermeneutisk).
Broto, V.C. (2021).	Queering participatory planning.	Att fylla forskningslu ckan gällande avsaknaden av hur man kan utöka queer deltagande i lokala planeringspr ocesser.	Litteraturstudie.	Tre barriärer identifierades, som hindrar queer deltagande i planeringen: 1. Queerfrågor behandlas isolerade och åtskilda från allmänna frågor vid diskussioner i deltagandeprocesser. 2. Heteronormativa antaganden är starkt rotat och inbyggt i

				deltagarprocessen samt planeringen. 3. Praktiska svårigheter, gör att det är allmänt svårt att ta upp frågor och diskussioner om sexualitet och identitet i offentliga diskussioner.
de Freitas, C., & Martin, G. (2015).	Inclusive public participation in health: Policy, practice and theoretical contributions to promote the involvement of marginalised groups in healthcare.	Att undersöka hur marginaliserade grupper kan uppmuntras att engagera sig och få utökad tillgång till nederländsk a mentalvården, som de vanligtvis utestängs från.	Intervjuer och observationer.	- Det samhällsbaserade opinionsbildade projektet (Apoio) lyckades uppmuntra till utökad deltagande, med hjälp av bland annat teaterpjäser genom berättelser, icke-verbal kroppskommunikation etc.
de Graaf, L., van Hulst, M., & Michels, A. (2015).	Enhancing Participation in Disadvantaged Urban Neighbourhoods.	Att studera och undersöka hur utövare som arbetar i missgynnade stadsdelar, i Nederländerna, förbättrar vardags- och politiskt deltagande.	Intervjuer och observationer.	Några slutsatser om vad som förbättrade deltagandet: - Anordnandet av grannskapsinitiativ. - Utövarnas initiativtagande, vardagsmakare och frontlinjearbetare.
Guziana, B. (2021).	Only for Citizens? Local Political Engagement in	Att uppmärksamma de termer som	Dokumentstudier och studier av kommunala webbplatser.	- Själva begreppet medborgare, i termer såsom medborgardialog,

	Sweden and Inclusiveness of Terms.	används och förekommer när Sveriges kommuner informerar samt bjuder in till lokala deltagarprocesser.		medborgerligt engagemang osv., bör undvikas. Eftersom det kan bidra till motsatt effekt, nämligen exkludering av icke-medborgare.
McLavery, P., & MacLeod, I. (2012).	Civic Participation in the Scottish Parliament Committees.	Att undersöka huruvida utskotten i det skotska parlamentet lyckats engagera allmänheten, speciellt marginaliserade samhällsgrupper som tenderar att hamna utanför politiska processer.	Intervjuer. Kvantitativ sekundär forskning.	- Kommittéerna ansträngde sig i arbetet med att utöka marginaliserade gruppers deltagande. - Besökte marginaliserade grupper i deras offentliga miljöer. Dock kvarstår ett långsiktigt arbete för att engagera fler.
Nyseth, T., Ringholm, T., & Agger, A. (2019).	Innovative Forms of Citizen Participation at the Fringe of the Formal Planning System.	Att undersöka medborgardeltagandet i samhällsstyrning och stadsplanering, hur medborgare som är svåra att nå ut till kan inkluderas genom skapandet/utvecklingen av nya arenor för samarbete och	Fallstudie.	Innovativa sätt uppdagades för att nå medborgare som tenderar att hamna utanför Exempelvis: - Att bemöta och interagera med underrepresenterade grupper där de befinner sig, alltså offentliga platser. - Nya arenor/mötesplatser viktigt, i stället för traditionella mötesrum. - Det krävs ny design, rätt inställning och

		interaktion.		nysatsningar för att nå jämlikt deltagande.
Raisio, H., Valkama, K., & Peltola, E. (2014).	Disability and deliberative democracy: Towards involving the whole human spectrum in public deliberation.	Att undersöka om medborgarjury är en bra metod för att utöka funktionshindrades delaktighet i offentliga diskussioner (medborgarjury som projekt).	Fallstudie (med kopplingar till den deliberativa demokratiteorin).	<ul style="list-style-type: none"> - Medborgarjury var en lyckad metod. - Personer med funktionsnedsättning fick utökat inflytande och större tillit, till representanterna.